

ZAMONAVIY YOSHLAR ORASIDA MOTIVATSIYA VA HAYOTIY MAQSADLAR INQIROZI

*Xoliqova Shahnozabonu Abdujamol qizi.
ISFT INSTITUTI "filologiya va tillarni o'qitish
ingliz tili" yo'nalishi 2-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy yoshlar orasida motivatsiya va hayotiy maqsadlar inqirozi muammosi psixologik va ijtimoiy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqot yoshlarning ichki motivatsiyasining pasayishi, hayotiy maqsadlarning noaniqligi va identifikatsiya muammolarini yoritadi. Shuningdek, muammoni bartaraf etish uchun psixologik yondashuvlar, ta'lim jarayonida motivatsiyani oshirish usullari va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari tavsiya etiladi. Maqola yoshlarning shaxsiy rivojlanishi va jamiyatdagi o'z o'rnini topishida motivatsiyaning ahamiyatini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Motivatsiya, Yoshlar, Hayotiy maqsadlar, Inqiroz, Psixologik omillar, Ijtimoiy ta'sir, Identifikatsiya, Ta'lim, Rivojlanish, Qo'llab-quvvatlash, Ichki motivatsiya, Kasbiy maqsadlar, Emotsional barqarorlik, Tengdoshlar, Axborot asri.

Kirish

Yoshlar o'rtasida motivatsiya inqirozi va hayotiy maqsadlarning o'zgarishi bugungi kunda muhim psixologik va ijtimoiy muammolardan biri hisoblanadi. O'z-o'zini anglashdagi sustlik, raqamli muhitning salbiy ta'siri hamda maqsadlarning noaniqligi sababli yoshlarda ta'lim va kasbiy rivojlanishga bo'lgan qiziqish pasaymoqda. Bu holat esa motivatsiyani qayta shakllantirish zaruratini keltirib chiqarmoqda. Zamonaviy yoshlar orasida hayotiy maqsadlarning aniq emasligi yoki ularning tez-tez o'zgarib turishi asosiy muammolardan biri sifatida qayd etiladi. Bunday holat yoshlarning o'z yo'lini topishida qiyinchilik tug'diradi va ularning kelajakka bo'lgan ishonchini pasaytiradi.

Asosiy qism

Shu bilan birga, yoshlar orasida motivatsiyaning pasayishi ham keng kuzatilmoqda. Ilm-fan va ta'limga bo'lgan qiziqishning sustlashuvi ularning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi (Smith, 2020). Masalan, Toshkent shahridagi 16–20 yoshlar o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma shuni ko'rsatdiki, respondentlarning taxminan 45% ijtimoiy tarmoqlarda vaqtni ko'p sarflash sababli o'qishga bo'lgan qiziqishining pasayganini bildirgan. Shu bilan birga, ularning ko'pchiligi kelajakdagi kasbiy maqsadlarini aniq belgilay olmasliklarini tan olgan.

Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, motivatsiya darajasi ko'p jihatdan insonning ichki ehtiyojlari va tashqi omillar o'rtasidagi muvozanatga bog'liq.

Psixologlar fikriga ko‘ra, agar shaxs o‘z faoliyatidan ma‘no topa olmasa, uning motivatsiyasi asta-sekin pasayadi. Ayniqsa, yoshlar orasida tez natija kutish odati kuchayib borayotgani ham motivatsiyaning susayishiga olib kelmoqda. Ular qisqa vaqt ichida muvaffaqiyatga erishishni istaydi, ammo qiyinchiliklarga duch kelganda tezda qiziqishini yo‘qotadi.

Bu jarayonda shaxsning o‘z o‘rnini anglashdagi muammolari, ya‘ni identifikatsiya inqirozi ham muhim rol o‘ynaydi. Psixolog Erik Erikson nazariyasiga ko‘ra, yoshlar davri shaxsning o‘zligini anglash bosqichi hisoblanadi. Agar bu bosqichda shaxs o‘z maqsadlarini aniqlay olmasa, unda ichki beqarorlik va ishonchsizlik yuzaga keladi. Bu esa motivatsiyaning pasayishiga bevosita ta‘sir qiladi.

Bundan tashqari, psixologik va ijtimoiy omillar ham motivatsiya darajasiga sezilarli ta‘sir qiladi. Oila muhitidagi kamchiliklar, noto‘g‘ri tarbiya, shuningdek, axborot asrida ortiqcha ma‘lumot oqimi yoshlarning diqqatini chalg‘itadi va ularning ichki motivatsiyasini susaytiradi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda ideal hayot tarzining namoyish etilishi yoshlar orasida o‘zini boshqalar bilan solishtirish holatini kuchaytiradi. Bu esa o‘ziga bo‘lgan ishonchning pasayishiga olib keladi.

Ilmiy tadqiqotlarda ta‘kidlanishicha, o‘quv jarayonida motivatsiya darajasi yuqori bo‘lgan yoshlar bilimni tezroq o‘zlashtiradi va mustaqil fikrlash qobiliyatiga ega bo‘ladi. Aksincha, motivatsiyasi past bo‘lgan talabalar ko‘proq tashqi bosim ostida o‘qiydi va natijada ularning o‘zlashtirish darajasi past bo‘ladi. Shu sababli ta‘lim tizimida motivatsiyani oshirishga qaratilgan innovatsion metodlardan foydalanish muhim hisoblanadi.

Ushbu muammoni hal etish uchun, avvalo, yoshlarga aniq hayotiy maqsadlarni shakllantirish va ularga erishish ko‘nikmalarini rivojlantirish zarur. Shuningdek, psixologik yordamni kuchaytirish, ta‘lim jarayonida esa motivatsiyani oshiruvchi usullardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, oila, maktab va tengdoshlar muhiti yoshlarning ichki motivatsiyasini shakllantirishda katta rol o‘ynaydi. To‘g‘ri yo‘naltirilgan qo‘llab-quvvatlash shaxsning kasbiy o‘zini anglashini kuchaytiradi, ijtimoiy faolligini oshiradi va barqaror motivatsiyani ta‘minlaydi.

Xulosa

Yoshlar orasida motivatsiya va hayotiy maqsadlarni belgilash murakkab ijtimoiy-psixologik jarayon bo‘lib, unga bir qancha omillar ta‘sir qiladi. Oila yoshlar uchun emotsional va qadriyatli poydevor yaratadi, maktab esa bilim va tajriba orqali maqsadga yo‘naltiradi. Tengdoshlar bilan o‘zaro muloqot rag‘bat manbai bo‘lib xizmat qiladi, ommaviy axborot vositalari esa ilhom va ruhiy ta‘sir orqali motivatsiyani mustahkamlaydi. Shu tariqa, yoshlarning motivatsiyasini oshirish va hayotiy maqsadlarini aniqlash nafaqat ularning shaxsiy rivojlanishi, balki jamiyatdagi o‘z o‘rnini topishlari uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. C.E. Snow, M.S. Burns, P. Griffin “Preventing Reading Difficulties in Young Children” – Washington, 1998.
2. Abulkhanova-Slavskaya K.A. Strategiya jizni lichnosti. – M.: Mysl’, 1991.

